Eduskunta
Perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

Asiantuntijakuuleminen keskiviikkona 18.5.2016 klo 9.30

HE 32/2016 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI ULKOMAALAISLAIN JA ERÄIDEN SIIHEN LIITTYVIEN LAKIEN MUUTTAMISESTA

Maahanmuuttovirasto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi esityksen johdosta ja tuo kunnioittaen esille seuraavaa lapsen edun huomioimisesta turvapaikkaprosessin eri vaiheissa.

Alaikäiset, yksin tulleet turvapaikanhakijat

Suomessa haki vuonna 2015 turvapaikkaa yhteensä 32 476 henkilöä. Näistä 3024 oli yksintullutta alaikäistä Vastaavat luvut viime vuosina olivat seuraavat:

2012:	tp-hakijat 3129	alaikäiset 167
2013:	3238	156
2014:	3651	197
2015:	32 476	3024

Suurin osa yksin tulleista alaikäisistä turvapaikanhakijoista ei ole pieniä lapsia, vaan nuoria, 14–17 -vuotiaita. Lisäksi alaikäisinä esiintyy aikuisia henkilöitä. Lausunnon liitteenä on Maahanmuuttoviraton UMA-järjestelmästä poimitut tiedot alaikäisistä ikäryhmineen ja kansalaisuuksineen.

Turvapaikkahakemus jätetään rajavartiolaitokselle tai poliisille. Kaikille yli 14-vuotiaille tehdään Eurodac-sormenjälkivertailu turvapaikkahakemuksen käsittelyssä olevan vastuuvaltion määrittämiseksi.

Vastuuvaltion määrittäminen

Vastuunmäärittämisasetus (ns.. dublin asetus) edellyttää, että asetuksessa säädettyjen menettelyjen soveltamisessa on otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu. Asetuksessa myös täsmennetään, mitä elementtejä on otettava huomiooon lapsen etua arvioitaessa. Asetuksessa myös määritellään ne tilanteet, joissa toinen jäsenvaltio voi olla vastuussa alaikäisen yksintulleen hakijan hakemuksen käsittelystä: vastuussa on se jäsenvaltio, jossa joku ilman huoltajaa olevan alaikäisen perheenjäsen tai sisarus laillisesti oleskelee, mikäli tämä on alaikäisen edun mukaista. Jos tällaisia perheenjäseniä tai sisaruksia ei ole, mutta alaikäisellä yksintulleella hakijalla on toisessa jäsenvaltiossa laillisesti oleskeleva sukulainen, ja kyseinen sukulainen voi huolehtia hänestä, alaikäinen on saatettava yhteen sukulaisensa kanssa, edellyttäen että tämä on alaikäisen edun mukaista. Jollei em.

PL 18, 00581 Helsinki
puh. 0295 430 431
faksi 0295 411 720

PB 18, 00581 Helsingfors
tfn 0295 430 431
fax 0295 411 720

P.O. Box 18, FI-00581 Helsinki, Finland
tel. +358 295 430 431
fax +358 295 411 720

henkilöitä ole, hakemuksen käsittelystä on vastuussa se jäsenvaltio, jossa ilman huoltajaa oleva alaikäinen on jättänyt kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksensa, edellyttäen että tämä on alaikäisen edun mukaista.

EU-tuomioistuin on tuomiossaan C-648/11 katsonut, että olosuhteissa, joissa ilman huoltajaa tuleva alaikäinen, jolla ei ole laillisesti oleskelevia perheenjäseniä minkään jäsenvaltion alueella ja joka on hakenut turvapaikkaa useammasta kuin yhdestä jäsenvaltiosta, ”vastuussa olevana jäsenvaltiona” on jäsenvaltio, jossa alaikäinen oleskelee siellä turvapaikkahakemuksen tehtyään. Tämä tarkoittaa sitä, että jos alaikäinen on hakenut turvapaikkaa useammassa kuin yhdessä valtiossa, vastuussa on viimeinen valtio, jossa hakija oleskelee.

Tuomioistuimen mukaan edellä sanottu ei kuitenkaan merkitse sitä, että ilman huoltajaa tuleva alaikäinen, jonka turvapaikkahakemus on asiasisällön osalta hylätty ensimmäisessä jäsenvaltiossa, voisi pakottaa toisen jäsenvaltion käsittelemään hakemuksen uudelleen. Koska tuomiossa vahvistetun tulkinnan tarkoitus on taata alaikäisen nopea pääsy pakolaisaseman määrittämismenettelyyn, ei niissä tapauksissa, joissa alaikäisen hakemus on jo asiasisällön osalta tutkittu, ole tarpeen uudelleen taata alaikäiselle nopeaa pääsyä pakolaisaseman määrittämismenettelyyn. Tämän vuoksi tuomiossa ilmaistu tulkinta ei tule sovellettavaksi, jos aiempi jäsenvaltio on jo tutkinut hakemuksen asiasisällön osalta. Hakemuksen tutkimisella asiasisällön osalta tarkoitetaan, että siihen on tehty ensimmäisessä asteessa sisällöllinen ratkaisu, jolla se on vastuunmäärittämisasetuksen tarkoittamalla tavalla hylätty. Niissä tapauksissa, joissa alaikäisen turvapaikkahakemukseen ei ole aiemmassa valtiossa tehty sisällöllistä päätöstä, tuomion perusteella alaikäisen hakemuksen käsittelystä on vastuussa se valtio, jossa hän oleskelee hakemuksen tehtyään.

Alaikäisten sijoittaminen ja vastaanottopalvelut

Ilman huoltajaa tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat sijoitetaan erityisesti lapsille tarkoitettuihin ryhmäkoteihin, joiden henkilökunta ja palvelut vastaavat suomalaisia lastensuojelulaitoksia. 16- 17 -vuotiaat sijoitetaan tukiasumisyksiköihin.

Maahanmuuttovirasto on antanut ohjeen tilanteeseen, jossa hakija ilmoittaa olevansa alaikäinen, mutta silmämääräisesti arvioiden kehitystasonsa ja toimintakykynsä perusteella vaikuttaa selvästi aikuiselta eikä muiden lasten edun mukaista ole sijoittaa häntä lasten joukkoon ja lapsille tarkoitettujen palvelujen piiriin. Tällöin hakija majoitetaan aikuisten yksikköön. Muutenkin jos myöhemmin käy ilmi, että lasten joukkoon on virheellisten henkilötietojen perusteella sijoitettu aikuinen, tai aikuisten vastaanottoyksikköön lapsi, henkilöt voidaan siirtää kehitystasonsa mukaiseen vastaanottokeskukseen tai tukiasumisyksikköön.

Lasten vastanottopalveluihin kuuluu majoituksen ja täyden ylläpidon lisäksi vastaanottoraha. Lasten perustarpeista huolehditaan. Lapset saavat sosiaali- ja terveyspalveluina ammatillista hoivaa ja huolenpitoa, ruoan sekä taloudellista tukea. Palveluihin kuuluvat myös ammatilliset hoito- ja kasvatussuunnitelmat. Lapsille järjestetään ikänsä ja tasonsa mukaista kouluopetusta ja muuta koulutusta. Lapset saavat myös oikeudellista apua ja tarvittavaa tulkkauspalvelua.

Edustaja, oikeudellinen avustaja ja alaikäisten puhuttelut

Käräjäoikeus määrää vastaanottokeskuksen hakemuksesta lapselle edustajan, jonka tehtävänä on toimia lapsen edunvalvojana turvapaikkamenettelyssä. Lapset puhutellaan Maahanmuuttovirastossa edustajan läsnä ollessa. Tämän lisäksi lapsella voi olla erikseen oikeudellinen avustaja. Maahanmuuttoviraston alaikäisiä puhuttelevat virkamiehet ovat saaneet koulutuksen lasten puhutteluun ja lasten erityiset tarpeet otetaan puhuttelujärjestelyissä huomioon. Maahanmuuttoviraston havaintojen mukaan avustajat harvoin käyttävät puheenvuoroja alaikäisten puhutteluissa.

Iänmääritys päätöksentekoa varten

Jos luotettavaa näyttöä hakijan iästä ei ole saatavissa, lähtökohtana pidetään hakijan ilmoittamaa ikää. Jos kuitenkin on olemassa ilmeisiä perusteita epäillä annettujen tietojen luotettavuutta, oikeuslääketieteellisen ikäarviotutkimuksen tekeminen voi olla tarpeen. Syitä epäilyyn voivat olla niin ulkoinen olemus kuin kaikki asiassa annetut tiedot. Jos turvapaikanhakija vaikuttaa vastoin ilmoitustaan täysi-ikäiseltä, hänelle voidaan tehdään oikeuslääketieteellinen iänmääritys. Tästä säädetään ulkomaalaislain 6 a ja 6 b §:ssä.

Tutkimus voidaan tehdä, jos tutkittava ja hänen huoltajansa tai muu laillinen edustajansa ovat antaneet siihen kirjallisen suostumuksen. Jos turvapaikanhakija kieltäytyy tutkimuksesta ilman hyväksyttävää syytä, häntä kohdellaan täysi-ikäisenä. Kieltäytyminen ei yksinään ole peruste kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen hylkäämiselle. Tällä hetkellä tutkimusmenetelminä käytetään yleisimmin röntgenkuvausten ja kliinisen tutkimuksen avulla tehtäviä hampaisto- ja ranneluuston tutkimuksia.

Vanhempien jäljittäminen

Ulkomaalaislain 105 b §:n mukaan Maahanmuuttoviraston velvollisuutena on pyrkiä jäljittämään alaikäisen vanhemmat. Käytännössä jäljitys onnistuu hyvin harvoin. Vanhemmilla voi olla intressi pysyä tavoittamattomissa turvapaikkamaan viranomaisille ja muutenkin vajavaisilla henkilötiedoilla olevien lasten vanhemmat ovat maissa, joihin on vaikea löytää palveluntarjoajaa hoitamaan jäljittämistä käytännössä.

Päätökset alaikäisille

Maahanmuuttoviraston päätöskäytännössä alaikäisille tehdään hyvin harvoin täysin kielteisiä päätöksiä. Yleensä yksin tullut alaikäinen turvapaikanhakija saa vähintään oleskeluluvan Suomesta yksilöllisen inhimillisen syyn perusteella. Mikäli hakija on kotoisin turvalliseksi katsottavasta maasta tai alueelta ja hänellä on yhteys vanhempiinsa niin, että hakijan asianmukaisesta vastaanotosta kotimaassa voidaan varmistua, hakijalle voidaan tehdä kielteinen päätös.

Alaikäisten katoaminen

Muualla Euroopassa ja Ruotsissa huolta on herättänyt alaikäisten turvapaikanhakijoiden katoaminen. Suomessa ilmiö ei ole yhtä laaja, mutta joitakin merkkejä vastaavasta on myös täällä. Maahanmuuttovirasto on selvittänyt kadonneiden yksintulleiden alaikäisten määrää. Välillä 1.1.2014 - 31.3.2016 on tiedossa 72 hakemuksen alaikäisenä yksintulleena jättäneen henkilön katoamista, joista 24 henkilön on katsottu olleen täysi-ikäisiä. Näistä 48 kadonneesta alaikäisestä tiedetään 18 poistuneen maasta tavoitteena palata kotimaahan, kahdesta on ns. Dublin-hitti toisessa EU-maassa katoamisen jälkeen. Näin ollen 28 alaikäistä on kadonnut vuoden 2014 alusta ilman, että heidän olinpaikkaansa tiedetään.

Maahanmuuttovirasto on selvittänyt vastaanottokeskusten, lasten edustajien ja poliisin huomioita katoamisista ja syistä niille. Osittain tiedot on otettu myös UMA-rekisteristä.

Varmoja syitä tai taustatekijöitä katoamisille ei tiedetä. Seuraavia perusteita voidaan kuitenkin hahmottaa: 1) siirtyminen toiseen EU-maahan kielteisen päätöksen pelossa, 2) halu palata kotimaahan, 3) tyytymättömyys olosuhteisiin Suomessa ja 4) ulkopuolisen henkilön vaikutus katoamiseen. Hyväksikäytön ja ihmiskaupan näkökulmasta etenkin ensimmäisen ja neljännen perusteen kohdalla nousee huolenaiheita. Erityisesti pohjoisafrikkalaisten nuorten kohdalla on viitteitä siitä, että he ovat jo kierrelleet Euroopassa, myös turvapaikanhakijoina ja ehkä tästä johtuen kynnys lähteä Suomesta on matalalla. Eurooppaa kiertelevien nuorten jengiytymisestä ja päätymisestä rötösteleviin joukkoihin on havaintoja muualla Pohjoismaissa.

Ylijohtajan sijaisena,

Apulaispäällikkö Raimo Pyysalo

Johtaja Hanna Helinko

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Maahanmuuttovirasto 16.05.2016 klo 19:04. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liite: Taulukko: alaikäiset ikäryhmän ja kansalaisuuden mukaan 2015-15.5.2016 (ei ole Migrin julkaisema tilasto)